

Könyvekről

gítségével történő gyermek-szülő kapcsolat történeti értelmezése, leírása, a történelemben mutatkozó esetleges törvényszerűségeinek megállapítása a szerző szerint is a pszichohistória egyik legvitatottabb területe. Különösen kritikusan viszonyul ezen irányzat legismertebb képviselőjéhez, az amerikai *deMause*-hoz. Röviden ismerteti *deMause* úgynevezett pszichogenikus elméletét, amely a pszichogenikus fogalmakkal értelmezett gyermeknevelési módok történeti egymásra épülését írja le (66. o.). Igazi kritikai elemzésre azonban nem vállalkozott; a munka jellegéből adódóan ennek hiánya nem is róható fel. A pszichohistóriai gyermekkortörténet azonban elvarratlan szál marad: *deMause* nézeteinek alkalmazása, kritikus továbbgondolása nem késett; sőt más pszichoanalitikus alapállásról is történtek kísérletek távoli korok gyermekfelfogásának rekonstruálására.¹ Ennek jelzésszerű ismertetése talán belefért volna még a munka tematikus kereteibe:

A gyermekkortörténet elemzésének pszichohistóriai vetülete mellett más neveléstörténeti üzenete is lehet ennek a munkának. Egyén és társadalom történeti kapcsolatának vizsgálatát nem kerülheti meg egyetlen, neveléstörténetet oktató és kutató személy sem. Lehet-e azonos paradigma alapján vizsgálni egyént és társadalmat? - teszi fel a kérdést a szerző és könyve talán legszebben megírt fejezetében (72–88. o.) olyan történetfilozófiai összefüggések felé kalauzolja az olvasót, amelyek pszichológia és történelem határmezsgyéjén e két tudomány szintézisének lehetőségét prognosztizálják, új szempontú elemzéseket tartogatva a nevelés egyéni és társadalmi összefüggéseinek szempontrendszeréhez is.

Szabolcs Éva

Muriel Picard és Gilles Braun: Les logiciels éducatifs Presses Universitaires de France, Paris, 1987. 128 o.

A számítógépes programnak *logiciel* a francia neve. Ha a tanítás céljára készül, *didacticielnek* hívják. Az utóbbi elnevezést azonban a két szerző nem használja; háromszor fordul elő a könyvben, de mindig mások véleményére vagy szóhasználatára utalva. A könyv a *logiciel éducatif* szakkifejezéshez ragaszkodik.

Összefoglaló, könnyen áttekinthető tájékoztatást olvashatunk benne az új gépi eszköz felhasználásának előzményeiről, eddigi történetéről, a felhasználás kereskedelmi és jogi vonatkozásairól. Részletesebb, de nem részletező a programkészítés feltételeinek és kívánalmainak tárgyalása. A szigorú értelemben vett technikai rendszerrel nem esik szó. Legfeljebb azt tekinthetjük technikai érdekűnek, hogy a szerzők felsorolják a használható géptípusokat és a leggyakrabban alkalmazott programnyelveket (elsősorban a BASIC-et tartják annak). A tanítás fogalmát nem korlátozzák az iskolai munkára, vizsgálják a programoknak a vállalati és tudományos képzésben való felhasználását is.

Megtudjuk, hogy a nyolcvanas évek második felében Anglia és Franciaország járt az élen a programok pedagógiai termelékenységének tekintetében. Meglepő, hogy Japán, amely csodálatos számítógépeket és más elektronikai eszközöket gyárt, messze az élboly mögött van – a szerzők szerint társadalmának konzervativizmusa miatt. Programokat ma már a tantárgyak igen széles köréhez készítenek, még az irodalomtanítás, sőt az írás-olvasás segítésére is. A gyógypedagógia szintén segítőtársra talál a számítástechnikában, például a *dyslexiás* gyerekek olvasási készségének a javításához.

¹ Erikson felfogása alapján dolgozott David Hunt: *Parents and children in the History, The Psychology of Family Life in Early Modern France* (Basic Books, New York, 1970.) című könyvében. *deMause* munkásságát is értékeli Barbara Finkelstein: *Incorporating Children into the History of Education* (The Journal of Educational Thought, 1984. 1. sz) és uő: *Regulated Children – Liberated Children. Education in Psychohistorical Perspective* (Psychohistory Press, New York, 1979.). *deMause* elméletét próbálja alkalmazni Glenn Davis: *Childhood and History in America* (Psychohistory Press, New York, 1976.) c. könyvében.

Könyvekről

A szerzők optimisták is, realisták is. A gépet, a programot a tanár kiváló munkatársának tartják. Leveszi a pedagógus válláról a gépies munka, az ismételtetések terhét, a szellemi pepecselést, sőt a dolgozatók több fajtájának a javításával járó idegeskedést is. Egyénre szabott támogatást kap tőle a gyöngye, a csoporttól leszakadó diák. Vele minden iskolás a maga alkatának megfelelő iramban és lépésekben tanulhat (*formation individualisée*), nem kell húsz-harminc különböző belső ritmusú egyéniségnek egy lépésben haladnia. Ezek általánosan ismert és számos publikációban már megírt előnyök, mégis jó, hogy így, közérthetően, összefoglalva olvashatunk róluk.

A recenzens sajnálja, hogy kevés szó esik a nyelvtanulásról. Említ a könyv olyan programot, amely a tanuló nyelvtani kételyeire a szabály és néhány példa megadásával válaszol. Az ilyen programok mind az anyanyelv, mind az idegen nyelvek grammatikájának tanulásához rendelkezésre állnak vagy elkészíthetők. Van olyan program is, amely történetek megírásában segít, megadva a cselekmény csomópontjait, tehát a nyelvi munkát némi kreativitással és szórakoztatással kapcsolja össze. (A nyelvész azonban nincs meggyőződve róla, hogy az ilyen programok egyenes úton irányítják a nyelvtanulót a kommunikációhoz.) Sajnos nem esik szó arról a gépi eszköztől, amely minden nyelvtanulónak és minden helyzetben gyors segítséget tud adni: az elektronikus szótárról.

A szerzők dicséretére válik az óvatosság. Értésünkre adják, hogy tanításra szolgáló programot készíteni igen nehéz vállalkozás. A számítástechnikai szakemberek nem is tudják elvégezni mások segítségével nélkül, hiszen a számítástechnikát nem tantárgyak oktatására találták fel; együtt kell működniük pszichológusokkal, neveléstudományi szakemberekkel, a tantárgyak alapját adó tudományzakok munkásaival. Viszonylag még kevés az igazán jól használható program. A költségek a technika fejlődésével csökkennek, de még mindig nagyok. Nem célszerű a programokat az egyik nemzeti kultúrából a másikba átvinni (tehát például a magyar iskolák többnyire rosszul járnának francia vagy amerikai programokkal). Legjobb lenne, ha minden iskola maga készítené programokat, és csak másodsorban választana a katalógusokból. Az idegen nyelvek tanításához azonban rendszerint lehet a kínálatban alkalmas programokat találni. Nincsenek átfogó és pontos kísérleti eredmények, amelyek a számítógéppel segített tanulás-tanítás (*Enseignement Assisté par Ordinateur*, E. S. O.) sikerét összemérenék a hagyományos tanítással. Egyelőre úgy látszik, hogy a számítógép – a technikai készségfejlesztésen kívül – keveset ad a jó tanulónak. A közepesek, főleg pedig a gyöngék azonban jó segítőrsat találnak benne, gondjaikat észlelhetően csökkentik.

Több fejezetben ismétlődik a figyelmeztetés, hogy a programok nem forradalmasítják a tanítást, és a tanár szerepe változatlanul fontos marad. A recenzens azonban úgy véli a könyv elolvasása után, hogy a programoknak éppen azokon a területeken van a legjobb helyük, amelyekre a tanár földrajzi vagy más okok miatt nem tud eljutni: a távoktatásban, a helyhez kötött mozgássérültek tanulásában, a süketnémák alfabetizálásában stb.

Az iskoláknak számítógépekkel és nem helyi készítésű programokkal való ellátása olyan módon történik, ahogyan az jellemző az ország közoktatásügyére, sőt az állam működésére: Franciaországban mindenről központilag gondoskodnak és intézkednek, Angliában a számítógépek és a programok beszerzése többnyire az önkormányzatok feladata.

A szerzők foglalkoznak a jövő kérdésével is. Ők is, mint minden nevelő, aki az iskola technizálását figyeli, felteszik a kérdést: nem válik-e a számítógépes tanulás melléküzeméggé, mint jogelődei, például az audio-vizuális divatok? Szerintük azonban egyelőre nem kell ettől tartani, a kilencvenes években új lendület várható, a számítógépek összekapcsolása különféle más gépi oktatóeszközökkel, főként a videólemezzel. Ez most még kísérleti stádiumban van. Mivel nagyon költséges, a magyar iskola valószínűleg nem számíthat rá.

A könyv megéri az elolvasás fáradságát, a neveléstudomány minden művelőjének, munkatársának és a franciául értő tanároknak a figyelmébe ajánlhatjuk. Egy helyen biztosan megtalálható és kölcsönözhető, a *Magyarországi Francia Intézet* (Institut Français en Hongrie) könyvtárában, de talán akad még egy-két példány belőle a nagy magyar közkönyvtárakban is.

Bán Ervin